

RESUME

Baggrund

Adskillige danske og udenlandske studier har vist, at der er sammenhæng imellem befolkningens livsstil og den stagnerende middellevetid samt mange af de sygdomme, der opstår efter lang tids eksponering - som eksempelvis hjertekarsygdomme og cancer - for en oversigt se middellevetidsrapporterne (1994). Da livsstilen fortrinsvis grundlægges i de unge år, er det derfor særlig vigtigt at belyse, hvad der betinger unges livsstil.

Studier af unges sundhedsadfærd har igennem de senere år vist, at der er stor sammenhæng imellem på den ene side unges livsstil og på den anden side deres sociale baggrund, deres integration i skolen og deres kontakt til kammerater.

Andre ungdomsstudier har fundet, at de unges livsstil er styret af forskellige ungdomslivsformer og tilknytninger til forskellige subkulturer, som blandt andet er betinget af de unges sociale tilhørsforhold. Endelig er der studier, der har vist, at unges livsstil ofte er betinget af gældende normer blandt kammeraterne som led i almindelige gruppe-processer, og som den enkelte må indordne sig i forhold til for at blive accepteret.

Formålet med afhandlingen er at belyse livsstilen blandt elever på ungdomsuddannelserne i Frederiksborg Amt samt at belyse sociale faktorer, der har betydning for livsstilen, med henblik på at klarlægge muligheder for at påvirke dem. Livsstilen er eksemplificeret ved elevernes brug af cigaretter, alkohol og euforiserende stoffer samt deres deltagelse i fritids-idræt.

Metode og materiale

De unges livsstil og de sociale faktorerers betydning belyses ud fra følgende 4 trin.

- 1) Beskrivelse af livsstilen blandt de undersøgte unge og en sammenligning med andre befolkningsgruppers livsstil.
- 2) Bivariate analyser af sammenhængen imellem livsstil og person-relaterede sociale faktorer. De individrelaterede sociale faktorer omfatter socio-demografiske baggrundsfaktorer samt integrations og trivselsfaktorer.
- 3) Multivariate analyser af styrken af sammenhængen imellem livsstil og individrelaterede faktorer
- 4) Chi²-test og Multi-level analyser af styrken og sammenhængen imellem livsstil og tilhørsforhold til forskellige sociale gruppesammenhænge. Hensigten er at belyse den sociale kontekst og sociale normers betydning i disse gruppesammenhænge for de unges livsstil. De forskellige sociale gruppesammenhænge belyses niveauerne: skolens geografiske placering, skoletypen, skolen, klassetrinnet samt klassen.

Afhandlingen bygger på data fra en spørgeskemaundersøgelse fra 1994/95 vedrørende sundheds- og livsstilsforhold blandt samtlige elever på ungdomsuddannelserne i Frederiksborg Amt.

Undersøgelsen havde en besvarelsesprocent på 87% og omfatter i alt 6444 elever fra 331 klasser - se Nielsen (1996). De samlede data omfatter hvad der svarer til 70% af det totale antal unge i de pågældende aldersgrupper i Frederiksborg Amt.

Resultater

Afhandlingens hovedresultat er, at individrelaterede faktorer kun delvis kan forklare den store variation, der er imellem skoleklassers livsstil og til dels imellem skolers livsstil. Klassen og skolen - eller den sociale kontekst og de sociale normer i klasserne og på skolerne - har derfor større betydning for de unges livsstil og sundhedsadfærd end de individrelaterede faktorer har tilsammen.

Andre resultater viser, at livsstilen blandt eleverne på ungdomsuddannelserne i Frederiksborg Amt generelt svarer til livsstilen blandt 16-19 årige i danske befolkningsundersøgelser. Herudover at andelen af danskere, der ryger cigaretter, drikker alkohol og har prøvet euforiserende stoffer stiger med alderen, mens der er færre blandt de 16-19 årige, der dyrker idræt i fritiden sammenlignet med folkeskoleelever og voksenbefolkningen i Danmark som helhed.

De unges livsstil er mest betinget af de sociale baggrundsfaktorer og af integrationen blandt kammeraterne uden for skolen, mens integration og trivsel i forhold til skolekammerater, skole og uddannelse generelt ikke har nogen særlig betydning for livsstilen.

Der er stor variation imellem de undersøgte skoleklassers, og i nogen grad skolers, livsstil. Med eksempel i rygedata viser resultaterne, at der er klasser, hvor der kun er ca. 10% rygere, mens der i andre klasser er op til ca. 90% rygere. Ligeledes er der skoler, hvor andelen af rygere udgør 34%, mens der på andre skoler er 64% rygere. Sådanne variationer er bemærkelsesværdige og er ikke fundet mellem andre sociale grupperinger, hvilket illustrerer, at især klasserne, men også i høj grad skolerne, har stor betydning for de unges rygevaner.

Analyseresultater viser ydermere, at det først og fremmest de tætteste sociale tilhørsforhold, der har betydning for de unges rygevaner. Alt i alt har klassen en større effekt end skolen, som igen har en større effekt end skoletypen, som igen har en større effekt end den geografiske hjemegn. Klassetrinnet derimod ser ikke ud til at have nogen betydning for de unges rygevaner.

Ovennævnte forhold støttes af resultater fra multi-level analyser, der viser, at socio-

demografiske baggrundsfaktorer og integrationen blandt kammerater kun til dels kan forklare den store variation, der er imellem forskellige klassers livsstil, og til dels imellem de forskellige skolers livsstil. Det konkluderes derfor, at klassen og skolen - eller den sociale kontekst og de sociale normer i henholdsvis klassen og på skolen - derfor har større betydning for de unges livsstil og sundhedsadfærd end de individrelaterede faktorer har tilsammen.

Diskussion

De individrelaterede sociale baggrundsfaktorer og integrationen blandt kammeraterne uden for skolen kan altså kun delvis forklare den store variation, der er på livsstilen i de forskellige klasser - og

i nogen grad på skolerne. Heller ikke variationer i rekrutteringsgrundlaget imellem eksempelvis andelen af rygere, der starter på skolerne og herefter fordeles i hver klasse, kan alene forklare de store skole og klassevariationer og dermed livsstilen på skolerne og i de enkelte klasser. Der sker tilsyneladende en form for skoling eller udjævning af livsstilsvariationen mellem de enkelte skoler, mens variationen mellem klassernes livsstil omvendt øges i løbet af uddannelsen. Den mest sandsynlige forklaringsmodel synes at være, at de unges livsstil først og fremmest er påvirket af den sociale kontekst - eller af de sociale normer - i selve klassen og til dels på skolen.

De samlede resultater viser, at interventioner på gruppeniveau (klassen og skolen) formodentlig vil være mere effektiv blandt unge end traditionelle interventioner på individniveau. Som resultaterne endvidere antyder, bør der endvidere interverneres så tidligt som muligt blandt 1. årgangs klasserne - før de som helhed når at danne adfærdsnormer for livsstilen i de enkelte klasser.